

Begäran om granskning av regeringens politik och agerande i förhållande till den svenska klimatlagen**Inledning**

Riksdagen har i klimatlagen (2017:720) ålagt regeringen ett tydligt ansvar att bedriva klimatpolitiken utifrån beslutade klimatmål och med hänsyn till framtida generationer. Med anledning av det allvarliga läge där klimatutsläppen ökar på grund av aktiva beslut av regeringen bör Riksdagens konstitutionsutskott pröva om agerandet av statsministern och regeringen bryter mot klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket.

Dessa ramar utgörs både av de allmänna reglerna för regeringens och ministrarnas agerande och av den ram som riksdagens beslutade klimatlag ställer på regeringens klimatpolitiska arbete. Det ansvar som klimatlagen ställer innefattar att en regering inte medvetet får agera mot klimatmålen och öka utsläppen.

Det bör utvärderas om regeringen bryter mot klimatlagen genom att inte bedriva ett arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet och är inriktat på att minska utsläppen av växthusgaser och att uppfylla av riksdagen uppsatta klimatmål samt mot regeringsformens krav på saklighet genom att lämna otillräcklig och i delar vilseledande information i sin klimathandlingsplan och kommunikationen runt den.

Då ansvaret för klimatpolitiken åvilar hela regeringen bör Konstitutionsutskottet granska statsministern och regeringens agerande och efterlevnad av klimatlagen.

Konstitutionsutskottet ska granska efterlevnad av klimatlagen

I proposition 2016/17:146 "Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige" skriver regeringen att Konstitutionsutskottets granskning bör vara tillräckligt för att en regering av vilken politisk sammansättning som helst ska vara angelägen om att göra det som lagen föreskriver, på samma sätt som budgetlagen föreskriver vad som förväntas av regeringen. Jämför texten nedan, citerat från proposition 2016/17:146.

"I 13 kap. regeringsformen om kontrollmakten finns bestämmelser om riksdagens kontroll av regeringen. Riksdagens kontrollmakt inbegriper bland annat konstitutionsutskottets granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning och kammarens möjlighet att besluta om misstroendeförklaring mot ett statsråd. Regeringen anser att detta är tillräckligt för att säkerställa att varje regering fullgör sina åtaganden enligt lagen, jfr regeringens ansvar enligt budgetlagen (2011:203), som också innehåller bestämmelser om vad regeringen ska göra. En viktig styrning som klimatlagen innebär är att regeringen ska bedriva det klimatpolitiska arbetet så att de klimatpolitiska målen och de budgetpolitiska målen ges förutsättningar att samverka. En regering som inte gör det, bryter mot lagen."

Klimatlagen

Enligt Sveriges klimatlag § 2 ska regeringen bedriva ett klimatpolitiskt arbete som:

1. syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet
2. bidrar till att skydda ekosystemen samt nutida och framtida generationer mot skadliga effekter av klimatförändring,
3. är inriktat på att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser och att bevara och skapa funktioner i miljön som motverkar klimatförändring och dess skadliga effekter.
4. vilar på vetenskaplig grund och baseras på relevanta tekniska, sociala, ekonomiska och miljömässiga överväganden.

Regeringens arbete ökar utsläppen och förvärrar farlig störning i klimatsystemet

I samtliga tre budgetar¹ som nuvarande regering lagt fram bedömer regeringen själva att den samlade politiken leder till ökade utsläpp under majoriteten av mandatperioden. SCB:s preliminära statistik visar att utsläppen från den svenska ekonomin ökade med i snitt 6,2 procent under de tre första kvartalen år 2024, jämfört med motsvarande period 2023.

De totala utsläppen avgör klimatpåverkan

Klimatlagen anger tydligt att syftet med att minska utsläppen är att minska klimatpåverkan. Det som avgör klimatpåverkan är de totala utsläppen över tid. Att som regeringen nu gjort kraftigt höja utsläppen under ett år (2024) och sedan, eventuellt, marginellt minska dem åren därefter, bör därför inte betraktas som ett arbete som syftar till att minska klimatpåverkan eller motverka farliga störningar i klimatsystemet. Genom att kraftigt öka utsläppen i närtid minskar kvarvarande utsläppsutrymme vilket motverkar klimatlagens syften och förstärker riskerna för en farlig störning av klimatsystemet.

Politikens inriktning bortom statistiken

Utöver prognoser och statistik för de faktiska utsläppen finns ett flertal punkter som tydligt visar att regeringens klimatpolitiska arbete inte är inriktat på att minska utsläppen.

I klimatredovisningen till budgetproposition för år 2023 listar regeringen de styrmedel vars borttagande bedöms öka utsläppen, varav några är följande:

- Klimatbonus avvecklas (elbilsbonusen)
- Avisering om tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel samt följdändringar för lågbeskattad olja
- Avisering om bibehållet reseavdrag med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil

¹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/budgetpropositionen-for-2023-utgiftsomrade-20_ha031d21/;
<https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b651091df139c/utgiftsomrade-20-klimat-miljo-och-natur.pdf>;
<https://www.regeringen.se/contentassets/eb7a52802a5c4d99aa75fb4584bf7bae/klimatredovisning.pdf>

- eller förmånsbil
- Avisering om justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil
- Avisering om sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk

Klimatpolitiska rådet visar i sin rapport att regeringen i budgetpropositionen för 2024 lägger mer medel på reformer som bedöms hindra omställning än på åtgärder som bedöms främja omställningen. Även i budgetpropositionen för år 2025 lägger regeringen mer pengar på åtgärder som de själva bedömer ökar utsläppen, än på åtgärder som de bedömer minskar utsläppen².

Expertrådens utlåtanden

I utvärderingar från regeringens egna expertråd Klimatpolitiska rådet respektive Finanspolitiska rådet görs bedömningen att regeringens arbete inte är inriktat på att minska utsläppen. I Klimatpolitiska rådets granskning³ av regeringens klimathandlingsplan 2023 står bland annat följande: "Den klimatpolitiska handlingsplanen leder in på en onödigt riskfylld väg för Sveriges klimatomställning. På kort sikt uppstår riskerna av att utsläppen ökar och nödvändiga beslut skjuts på framtiden, på lång sikt genom att den anvisade vägen mot nettonoll riskerar att vara för smal och innehåller satsningar på för få områden. /.../ De nödvändiga beslut som behöver fattas under denna mandatperiod skjuts upp och läggs i nya utredningar." Vidare konstaterar klimatpolitiska rådet att "Handlingsplanen lever inte upp till klimatlagens krav. Den saknar i stor utsträckning utsläppsprognoser för beslutad politik och tidsangivelser för planerade insatser samt bortser från de nationella etappmålen till 2030. I stället aviserar handlingsplanen att dessa mål ska utredas på nytt. En kommande utredning fråntar emellertid inte regeringen ansvaret att presentera en plan för att nå de av riksdagen fastställda gällande klimatmålen."

Finanspolitiska rådet skriver följande i sin rapport⁴ från 2024: "Vi är kritiska till regeringens klimatpolitik på flera punkter. Mest grundläggande är att regeringen saknar en sammanhållen och begriplig strategi för att nå såväl de svenska som EU:s klimatmål till 2030. Åtgärder har vidtagits som i sig ökar utsläppen medan utsläppsminskningar skjuts på framtiden. Detta, tillsammans med optimistiska förhoppningar om att kunna köpa utsläppsrätter av andra länder och avsaknad av tillräckliga åtgärder för att öka upptaget av koldioxid i skog och mark, riskerar att klimatmålen antingen inte uppfylls eller blir dyra att uppfylla."

Sammantaget kan konstateras att regeringens arbete hittills inte varit inriktat på att minska utsläppen av växthusgaser eller syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Politiken bidrar inte heller till att skydda ekosystemen samt nutida och framtida

² Tabell 5.2 Prop. 2024/25:1 Bilaga 4

³ <https://www.klimatpolitiskaradet.se/rapport-2024/>

⁴ <https://www.fpr.se/aktuellt/nyheter/2024-05-06-rapporten-svensk-finanspolitik-2024.html>

generationer mot skadliga effekter av klimatförändring.

Halva mandatperioden har gått

Att en regering genom otillräckliga åtgärder inte ska få försena, försvåra och fördyra klimatarbetet var en av anledningarna bakom riksdagens beslut om Klimatlagen.

Regeringen har nu haft flera möjligheter att analysera, utreda och föreslå klimatpolitiska åtgärder som uppfyller de ramar som klimatlagen och klimatmålen sätter. Regeringens avsikter med klimatpolitiken har vid flera tillfällen redovisats till riksdagen och till EU. Dessa redovisningar visar på ett otillräckligt arbete med att minska klimatutsläppen i den utsträckning som klimatmålen anger.

Brister i saklighet

Flera av regeringens och statsrådets redovisningar av klimatpolitikens effekter bryter också mot Regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. Mest flagrant är påståendet om att regeringens klimatpolitiska handlingsplan leder hela vägen till nettonoll 2045, något som både uttrycks i handlingsplanen och i regeringens kommunikation runt den. Klimatpolitiska rådet har konstaterat att påståendet brister i saklighet och är missvisande. Rådet skriver:

“Regeringen ger dock en missvisande bild av handlingsplanens förväntade bidrag till att målet uppnås. Påståendet att handlingsplanen leder ”hela vägen till nettonoll” brister i saklighet.”

Trots detta har regeringen fortsatt att upprepa påståendet, i närtid, i exempelvis regeringens skrivelse 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030 (s. 35) till riksdagen.

Det är av största vikt att återrapporteringen till riksdagen i form av skrivelser är så saklig och korrekt som möjligt samt att urvalet av uppgifter som tas med i redovisningarna svarar mot kravet att information till riksdagen ska ge en rättvisande bild. Redovisningen utgör ett viktigt beslutsunderlag för utskotten vid bedömningen av i vilken mån beslutade eller angivna mål är uppfyllda.

Med anledning av det som anförs ovan bör konstitutionsutskottet granska om statsministern och regeringen bryter mot klimatlagen och det klimatpolitiska ramverket. Det rör såväl de faktiska åtgärderna som den eventuella brist på saklighet som åtgärderna presenterats med.

Katarina Luhr, riksdagsledamot (MP)

2025-01-30